

Przedmowa

Specyfika regulacji i charakteru prawnego norm prawa pracy jest determinowana istnieniem funkcji ochronnej w tej gałęzi prawa. Funkcja ochronna wpływa na treść poszczególnych instytucji prawa pracy, mając na uwadze potrzebę zapewnienia należytej ochrony pracownikowi. Kwestią godną podjęcia dalszych rozważań jest problem materialnej odpowiedzialności pracowniczej. Nie ulega bowiem wątpliwości, iż instytucja odpowiedzialności pozostaje zawsze pochodną w stosunku do wartości, dla ochrony których została ukonstytuowana. Można zatem powiedzieć, iż odpowiedzialność nie istnieje sama dla siebie, ale ma za zadanie spełnienie określonych funkcji, zabezpieczenie należytej ochrony prawnie chronionych wartości, takich chociażby jak prawo własności.

Odpowiedzialność jest pojęciem prawnym, które nie może być postrzegane w oderwaniu od moralności, słuszności, etyki czy ekonomii. W kontekście tematyki niniejszego opracowania, zasadne jest zestawianie pojęć sprawiedliwość i odpowiedzialność. Odpowiedź musi być niewątpliwie twierdząca, a jej uzasadnienie znajduje wyraz w dwóch przymatach postrzegania rzeczywistości. Przede wszystkim, na płaszczyźnie stosowania normy prawnej, odpowiedzialność staje się wykładnikiem sprawiedliwości. Tylko wtedy ponoszenie odpowiedzialności jest zasadne, jeżeli opiera się na wartości norm sprawiedliwych. Mówiąc inaczej, odpowiedzialność musi być sprawiedliwa. I tu w kontekście dalszych rozważań nasuwa się pytanie, jaki punkt odniesienia należy zastosować wobec pracownika, by można było stwierdzić, iż reżim odpowiedzialności, w jakim odpowiada on za szkodę wyrządzoną pracodawcy, może zostać zakwalifikowany jako wybór sprawiedliwy.

Z punktu widzenia stanowienia norm prawnych, problem odpowiedzialności jawi się jako konieczność udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy ustawodawca tak wykreował normy prawa pracy, patrząc przez pryzmat funkcji ochronnej prawa pracy, że usprawiedliwione jest ograniczenie odpowiedzialności pracownika za szkodę wyrządzoną pracodawcy.

Jeżeli prawo pracy ma konstruować szczególne zasady odpowiedzialności materialnej pracownika, to może powyższe uczynić, wyłącznie odwołując się do obowiązującej funkcji ochronnej. W konsekwencji autor zmierzył się z kwestią udzielenia odpowiedzi na pytanie, według jakiej koncepcji sprawiedliwości pojmowana jest funkcja ochronna prawa pracy. Wyjaśnienie powyższej fundamentalnej kwestii pozwala autorowi na przejście do poszukiwań uzasadnienia szczególnych zasad odpowiedzialności materialnej pracownika.

Inspirację dla podjęcia powyższych rozważań stanowiły dotychczasowe badania naukowe, prowadzone przez autora. Z poczynionych przez autora obserwacji, jak też z rozmów prowadzonych z autorytetami nauki prawa pracy zaczęła wyrastać potrzeba szerszego (aniżeli wyłącznie z perspektywy dogmatyki prawa pracy) spojrzenia na obowiązujące w zakresie odpowiedzialności materialnej pracowników regulacje prawne, co zaowocowało odwołaniem się tak do teorii i filozofii prawa, jak też do prawa konstytucyjnego. Tylko bowiem kompleksowe spojrzenie na system prawa, jako całość, pozwala na odkrycie (a bardziej na zrozumienie) prawdziwego sensu instytucji prawnych.

Niniejsze opracowanie przeprowadza konsekwentną analizę obowiązujących regulacji w zakresie szczególnego reżimu odpowiedzialności materialnej pracowników w zakresie ograniczonej odpowiedzialności pracownika, wynikającej z zawinionego nieumyślnego zachowania pracownika, celem udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy można znaleźć uzasadnienie aksjologiczne (usprawiedliwienie) dla ograniczenia zakresu, w jakim pracownik odpowiada za szkodę wyrządzoną pracodawcy. Autor w konsekwencji dokonuje swoistej katalizy obowiązujących przepisów Kodeksu pracy przez pryzmat koncepcji teoretycznoprawnych oraz przez pryzmat obowiązujących norm konstytucyjnych.

Postawiona przez autora teza, przyświecająca podjęciu naukowych badań nad analizowaną problematyką, sprowadza się do stwierdzenia, iż w dzisiejszych czasach, w warunkach gospodarki wolnorynkowej i konstytucyjnie gwarantowanej ochrony własności prywatnej, brak jest aksjologicznego uzasadnienia dla występowania szczególnych (bo prowadzących do ograniczenia zakresu odpowiedzialności) zasad odpowiedzialności materialnej pracowników za wyrządzoną pracodawcy szkodę. Podjęta w merytorycznych rozdziałach książki analiza ma niniejszą tezę podkreślić, bądź ją zdeprecjonować.

Podejmując się ewentualnej krytyki obowiązujących rozwiązań, autor stara się jednocześnie wykazać, na czym wskazywana słabość regulacji polega, by ostatecznie zastosować postulaty *de lege ferenda*, które – w obliczu zakwestionowania sytuacji zastanej – stanowiłyby swoistą alternatywę, czyniąc w ten sposób prowadzone rozważania kompletnymi.

Oddawana do rąk czytelnika monografia *prima facie* może wydawać się opracowaniem *sensu stricto* teoretycznoprawnym, o rozbudowanych koncepcjach, wywodzących się z teorii i filozofii prawa. Oczywiście powyższa konstatacja jest w pełni zasadna, należy jednakże zwrócić uwagę również na przydatność książki także dla praktyków prawa. Autor bowiem teoretyczne rozważania, zestawia z aktualnie obowiązującymi w zakresie prawa pracy, prawa cywilnego oraz prawa konstytucyjnego rozwiązaniami. Siegnięcie w niniejszej monografii także do dorobku doktryny wymienionych powyżej dziedzin prawa (oczywiście ze szczególnym uwzględnieniem dorobku nauki prawa pracy), jak też zaczerpnięcie z dorobku judykatury, czyni niniejszą monografię przydatną także dla praktyków prawa.

Kraków, sierpień 2016 r.

Sebastian Koczur